

REGTE HEIDE

J.A.M. Janssen

Excursieleiding : J. Janssen

Datum : 08 Juli 2009

Deelnemers : A. Adams, R-J. Bijlsma, T. van den Broek, J. Bruinsma, S. Ens, G. Euverman, J. Hermans, G. Kriekel, R. van Moorsel, R. Ruis, M. Sanders, M. van Veen, A. Wagemakers

De Regte Heide is een wat minder bekend Brabants heideterrein ten zuiden van Goirle, dat in beheer is bij het Brabants Landschap. Het gebied is bijzonder vanwege de ligging te midden van twee beekdalen (van de Lei en de Poppelse Lei) en de grofzandige en grindige bodems, die bestaan uit oude rivierafzettingen; hier overheen is nauwelijks enig dekzand afgezet (Hommel 2009).

Op het moment van verzamelen voor de excursie regende het pijpenstelen, dus we vonden het helemaal geen probleem om in de werkschuur een uitgebreide toelichting op het gebied te krijgen van beheerder Wim de Jong, die helaas zelf verhinderd was om mee te gaan. Nadat de buien waren overgetrokken, liepen we het heideterrein op via een bruggetje over het beekdal van het Riels Laag. De heide gaat hier via een fraaie geleidelijke overgang over in voedselrijkere graslanden en ruigten van het beekdal van de Lei (hier Riels Laag genoemd). Op de bovenkant van deze gradiënt werd een eerste opname gemaakt in een smalle, heischrale zone (opname 1). De begroeiing kan gerekend worden tot het *Galio hercynici-Festucetm ovinae*, maar is hier geen bijzonder goed ontwikkeld voorbeeld van. In dezelfde zone werd verderop *Centaureum erythraea* aangetroffen, een soort die in Noord-Brabant vooral op lemig zand groeit. Iets verder zuidwaarts, nog iets hoger in de genoemde gradiënt, bevond zich een plek met natte, veenmosrijke heide met veel *Narthecium ossifragum*. Hier is opname 2 gemaakt, die te rekenen is tot het *Ericetum tetralicis*. Ernaast groeide een Gagelstruweeltje.

De droge heide neemt het grootste areaal in op de Regte Heide, waarbij aanzienlijke delen vergrast zijn met *Molinia caerulea*, een niet ongewoon verschijnsel op de droge heide van Noord-Brabant. Waar weinig *Molinia* groeit is de heide vrijwel altijd relatief jong, aangezien er veel is geplagd en gemaaid (daarnaast wordt drukbegrazing toegepast). Het stadium dat veel voorkomt in het terrein betreft een weinig soortenrijk slaapmossen-stadium (opname 3), waarin de struikhei weliswaar wat ouder is maar nog te jong voor het ontstaan van een humusprofiel. Juist het humusprofiel in oudere heide zorgt voor een goede vochtvoorziening, wat bijvoorbeeld een flink aantal levermossen op kan

leveren (Bijlsma et al. 2009). Lokaal groeit *Cuscuta epithymum* op gemaaide stukken in deze heide.

Tabel 1. Opnamen in heide en heischraal grasland.

Opnamennummer	1	2	3	4
X-coördinaat (129...)	578	593	825	--
Y-coördinaat (390...)	531	350	172	--
Oppervlakte proefvlak (m ²)	4	16	25	16
Bedekking totaal (%)	90	80	98	99
Bedekking kruidlaag (%)	60	80	70	99
Bedekking moslaag (%)	30	20	90	0
Gem. hoogte kruidlaag (cm)	5	50	50	40(-100)
Nardo-Galion-soorten				
Carex pilulifera	1	.	r	.
Polygala serpyllifolia	1	.	.	.
Potentilla erecta	+	.	.	.
Calluno-Genistion-soorten				
Calluna vulgaris	1	+	4	.
Hypnum jutlandicum	.	2a	5	.
Ericion tetralicis-soorten				
Erica tetralix	+	2b	.	3
Molinia caerulea	+	4	+	4
Trichophorum cespitosum	.	+	.	.
Narthecium ossifragum	.	+	.	.
Rhynchospora fusca	.	1	.	.
Carex panicea	.	1	.	+
Drosera intermedia	.	1	.	.
Overige soorten				
Achillea millefolium	1	.	.	.
Agrostis capillaris	2a	.	.	.
Aira praecox	+	.	.	.
Anthoxanthum odoratum	+	.	.	.
Brachythecium albicans	2a	.	.	.
Calliergonella cuspidata	2a	.	.	.
Campylopus introflexus	.	2a	+	.
Cerastium fontanum	+	.	.	.
Cirsium arvense	+	.	.	.
Cirsium palustre	+	.	.	.
Deschampsia flexuosa	.	.	1	.
Dicranum scoparium	.	.	1	.
Holcus lanatus	2a	.	.	.
Hypochaeris radicata	r	.	.	.
Juncus effusus	.	+	.	.
Juncus tenuis	+	.	.	.
Luzula campestris	1	.	.	.
Plantago major	+	.	.	.
Polytrichum juniperinum	1	.	.	.
Ranunculus repens	1	.	.	.
Rhytidadelphus squarrosus	2a	.	.	.
Sagina procumbens	+	.	.	.
Senecio jacobaea	+	.	.	.
Sphagnum denticulatum	.	1	.	.
Taraxacum species	r	.	.	.
Trifolium repens	1	.	.	.
Veronica arvensis	+	.	.	.

In het zuidelijk deel van de Regte heide komt meer natte heide voor, in de vorm van een uitgestrekte, door

Molinia-horsten moeilijk toegankelijke, tamelijk soortenarme begroeiing (opname 4, tabel 1). Plaatselijk groeien hier ook *Trichophorum cespitosum*, *Sphagnum denticulatum* en *Carex rostrata*. In dit deel van de Regte Heide liggen ook enkele poelen en vennen. Bij een eerste poel, met veel *Narthecium ossifragum* in de randzone, werd opname 5 gemaakt (tabel 2). Deze begroeiing kan worden beschouwd als een voorbeeld van de RG *Eleocharis multicaulis-Sphagnum-[Littorelletea/Scheuchzerietea]*, een rompgemeenschap die voornamelijk in verzuurde en verrijkte vennen wordt aangetroffen. In de zuidwestelijke hoek van het terrein bevindt zich een zwak gebufferd ven, waarvan opnamen 6 en 7 getuigen. Opname 6 is in de oeverzone van het ven gemaakt en betreft een *Pilularietum globuliferae*, opname 7 is dieper in het water gemaakt en betreft een *Nitelletum translucentis*. Een andere kenmerkende soort van dit ven is *Eleogiton fluitans*.

Vanuit dit zuidelijke puntje liepen we terug naar ons beginpunt over een heidepaadje, waar door Annemiek Adams een versteende zee-egel werd gevonden. Langs het pad groeiden *Illecebrum verticillatum* en *Spergularia rubra*.

Tabel 2. Opnamen in vennen (4-6) en langs de Lei (7).

Opnamennummer	5	6	7	8
X-coördinaat (130...)	128	086	086	129596
Y-coördinaat (389...)	778	682	682	391287
Oppervlakte proefvlak (m2)	8	6	8	6
Bedekking totaal (%)	100	70	90	70
Bedekking kruidlaag (%)	5	70	90	30
Bedekking moslaag (%)	100	1	1	60
Gem. hoogte kruidlaag (cm)	5	0	0	10
Littorelletea-soorten				
<i>Eleocharis multicaulis</i>	2m	2a	+	2m
<i>Juncus bulbosus</i>	+	.	.	.
<i>Hypericum elodes</i>	.	2b	.	2b
<i>Pilularia globulifera</i>	.	2a	+	.
<i>Potamogeton polygonifolius</i>	.	+	.	+
<i>Utricularia australis</i>	.	.	.	1
Nitellion flexilis-soorten				
<i>Nitella translucens</i>	.	.	5	.
Scheuchzerietea-soorten				
<i>Sphagnum cuspidatum</i>	5	1	.	.
<i>Sphagnum denticulatum</i>	.	.	+	4
<i>Eriophorum angustifolium</i>	+	.	.	.
<i>Utricularia minor</i>	.	.	+	.
<i>Carex rostrata</i>	.	.	.	+
<i>Drosera intermedia</i>	+	.	.	.
Overige soorten				
<i>Bidens frondosa</i>	.	.	.	r
<i>Hydrocotyle vulgaris</i>	.	1	.	.
<i>Juncus acutiflorus</i>	.	.	.	2a
<i>Juncus effusus</i>	.	+	.	+
<i>Lysimachia vulgaris</i>	.	.	.	+
<i>Molinia caerulea</i>	+	.	.	.
<i>Polytrichum commune</i>	.	.	.	+
<i>Potamogeton natans</i>	.	+	+	.

Van hieruit ging het noordwaarts naar het natuurontwikkelingsgedeelte in het Riels Laag. Hier is in 2001 een groot deel van het maaiveld afgegraven. Dankzij de toestroom van kwelwater vanuit het hoger

gelegen heideterrein zijn over een grote oppervlakte begroeiingen ontstaan met soorten van zwakgebufferde vennen. Opname 8 (tabel 2) is gemaakt in de oeverzone van de Lei en kan als RG *Eleocharis multicaulis-Sphagnum-[Littorelletea]* worden beschouwd. Het pionierkarakter van de begroeiing komt goed tot uiting in opname 9, die maar liefst 27 soorten telt, maar niet eenduidig tot een plantengemeenschap uit de Vegetatie van Nederland is toe te delen. Andere interessante soorten in dit gebied zijn *Osmunda regalis*, *Aulacomnium palustre*, *Utricularia minor*, *Comarum palustre* en *Cladium mariscus*.

Opname 9. Opname in natuurontwikkelingsgedeelte Riels Laag (coördinaten 129626, 391306), oppervlakte proefvlak: 4 m2, bedekking totaal: 90%, bedekking kruidlaag: 20%, bedekking moslaag: 80 %, gem. hoogte kruidlaag: 10 cm.

Littorelletea-soorten	
<i>Eleocharis multicaulis</i>	1
<i>Juncus bulbosus</i>	1
<i>Hypericum elodes</i>	2a
Ericion tetralicis-soorten	
<i>Drosera intermedia</i>	1
<i>Rhynchospora fusca</i>	+
Parvocaricetea-soorten	
<i>Bryum pseudotriquetrum</i>	2a
<i>Pedicularis palustris</i>	+
<i>Carex oederi</i>	+
<i>Carex curta</i>	+
<i>Carex echinata</i>	+
<i>Calliergonella cuspidata</i>	+
Overige soorten	
<i>Carex ovalis</i>	+
<i>Cirsium palustre</i>	+
<i>Equisetum palustre</i>	1
<i>Holcus lanatus</i>	+
<i>Juncus effusus</i>	+
<i>Lotus pedunculatus</i>	1
<i>Lycopus europaeus</i>	+
<i>Lysimachia vulgaris</i>	+
<i>Marchantia polymorpha</i>	3
<i>Philonotis fontana</i>	3
<i>Polytrichum commune</i>	+
<i>Ranunculus repens</i>	+
<i>Rumex acetosa</i>	r
<i>Sagina procumbens</i>	+
<i>Salix cinerea</i> (kl)	+
<i>Scutellaria minor</i>	1

LITERATUUR

- Bijlsma, R.-J., R. de Waal, P. Hommel & H. Diemont, 2009. Heide met een dikke H. Een miskend onderdeel van een veerkrachtig heidelandschap. Vakblad Natuur Bos Landschap 2009 (Februari): 2-9.
- Hommel, P.W.F.M., 2009. Kempenland-West. In: Schaminée, J.H.J. & J.A.M. Janssen (red.). Europese Natuur in Nederland. Natura 2000-gebieden van Hoog Nederland. KNNV-Uitgeverij, Zeist, pp 144-145.